

aligha nevezhető már „öntudatnak”, „szubjektumnak” — való reflexióként lesznek a kötet kidolgozott, érett prózanyelvének alkotóelemeivé. Az ironia, amellyel a szövegek a jelzett hagyományokhoz viszonyulnak, nem valamilyen „nyelvjátékból” fakad, hanem abból a törésből, amely egyrészt a kimondás és a tudat, másrészt a kimondás és a kimondani akart dolog vagy esemény között tátong. A kötet többretegűsége ebből a kettőségből: a „filozofikus” témák (akarat, lét, tudat) ironikus regiszterben való olvashatóságából, ugyanakkor az ezekre való értelmes válaszadás lehetőségének megkérdőjelezésével a cselekmény riasztó és véres utópiába fullasztásából (is) fakad.

A címadó írás expliciten megadja azokat a kódokat, amelyekkel a kötet szövegei értelmezhetőek: a két „főszereplő” „egymás fénymásolatai”; az események egymásutánsága a szereplők tudatában semmilyen kauzalitást, időbeli logikát nem követ; a jelenetek fotó-, más-kor videoklipszerűek, azaz egyrészt nincs eredetük, okuk, másrészt sokszorosítás (ismétlés) termékei: valóság és szimulákrum áll szemben egymással.

A *Hulla* akár egzisztencialista szöveggként is olvasható — már ha van ilyen. A *Használati utasítás*,

amely a novellát megelőzi — amellett, hogy a népboldogító és szektárius tanfolyamok, keleti „gyógymódok” termékretorikáját idézi ironikusan —, szintén támogathat egy ilyen értelmezést: „Mikor a világ minden fájdalmával és érthetlenségével zúdul a nyakunkba, csak hunyjuk le szemünket, és kezdjük el felmondani magunknak a teljes szöveget.” Túl az ironián az utasítás egy gépszerű nyelvet vagy inkább nyelvhasználatot javasol, pusztán *mondást* a világ totális értelm nélkülségének tudatával szemben. Az ismétlés gépiessége, motorikussága aztán magának a szövegnek is szervezőelvévé válik.

Ha a címadó szöveg megjegyzését (ti. tér és idő értelmetlen fogalmak) prózapoétikai „utasításként” értjük, akkor a megismételt szövegrészeket és a saját farkába harapó körszerű történetsszervezést a *Hullában* állóképvagy pontszerű időkezelésként is értelmezhetjük. A szöveg egyes szám első személyű beszélőjének közlése alapján arról értesülünk, hogy egy hulla fekszik a konyhájában, ám arra semmilyen magyarázatot nem kapunk, hogyan került oda. Egy idő után a főszereplő megszabadul a hullától, de hazaérve ismét talál egyet. Az idő kijelölések nem teszik világossá, itt egy újabb hulláról van-e szó, vagy

arról, hogy a szöveg második fele egy, a szöveg kezdeténél időben korábbi időpontot ír le, vagyis annak előzményeit, hogy az „első” hulla hogyan került oda. Az eldöntetlenség arra hívja föl a figyelmet, hogy az idő itt a pusztán nyelvviség következménye, a nyelv szükségyszerűen időt „termel” az ismétlés által, noha tulajdonképpen csak egyvalami történt/történik.

Az, amit a nyelv „termel”, nem is „valódi” esemény, ahogyan ez Nemes András szövegeiben többször is hangsúlyozódik: „A pisztoly valódi. Én nem vagyok az”; „Csak várakozás van, eljövétel soha”; „Semmi, semmi, semmi nem történik meg igazán”.

Már ez az első kötet is megérdemel egy részletes szövegelemzést, gazdag metaforikája, tér- és időkezelése valószínűleg sokkal termékenyebbnek fog bizonyulni, mint a néhol sematikus „cyberpunkos” megoldások.

BORBÉLY ANDRÁS

(*FISZ Könyvek, Budapest, 2007, 160 oldal, 1800 Ft*)

KIS PÁL ISTVÁN: *Lanovkadodzsem*

Vajon a régmúltat avagy a közelmúltat nehezebb számba venni? Valóban kell az objektív ítélethez

az eltávolító érzélemmentesség, vagy eleve lehetlenség erre törekedni? Mitől lesz hiteles a fikció és mitől lesz meggyőző a tudomány? Nehéz kérdések ezek, de minden alkotónak szembe kell néznie velük, művelje bár a szak- vagy a szépirodalmat.

A határhelyzetek segíthetik a felismeréseket. E kisregény főhőse sikírándulás közben felül egy lanovkára, amely a hirtelen viharban megáll két tartóoszlop között. Alatta sötétlő mélység, körötte egyre hidegebb a szél; lassú kihülés vár rá, ha észre nem veszik. Míg a megállás okait keresi, és a menekülés lehetőségeit veszi számba racionálisan, az élethez kötődik. Magában beszél, próbálja túlélni a félelmet. Menekülvágyva, lassan feleledő halálfélelme teszi, hogy pergő filmként vonulnak előtte életének fontos jelenetei, sorsdöntő pillanatai. Biztos pontokat, maradandó értékeket keres, amelyek megnyugvást, feloldást hozhatnak — de visszanézve hirtelen minden bizonytalan, semmi sem egyértelmű.

A gyerekkor, amit egykor boldognak és békésen idillinek érzett, most másféle fényben látszik. Az egykori munkáskerület, ahol felnőtt, korábban városkörnyéki község volt, státusát csak a fővároshoz csatolással nyerte el. A korábbi jelentős ingatlanok is tulajdonost cseréltek. De mi változott evvel? A sem névvel, sem párttal nem azo-

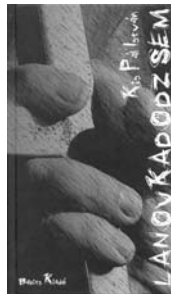
nosított proletárvezér is itt szerzett egy nagy házat, majd hogy feltűnő ne legyen, a szüleiére íratta. Disszidálása után az apa önvédelemből bérlőket fogadott, többek között a főhős családját. Így aztán tényleg megvalósult a társadalmi átalakulás, de vajon ez lett volna a kívánt és propagált társadalmi fejlődés is egyben? Az élet—halál mezsgyéjén lebegő számára az alapkérdés az 1955. májusi felvonulásra való emlékezés közben fogalmazódik meg, felidézve az akkori hangulatot, valamint az 1956. október végét: vajon a jelenlévők csak elszenvedték vagy aktívan alakították is a proletárdiktatúrát?

A kínos kérdésre ma már sokan csak feszenge tudnak választ adni, ha akarnak egyáltalán. De a felelet nem is olyan egyszerű, s az író, miközben napjainkig vezeti a történetet, több fókuszról tekint az emberi érvényesülés jogos igényének hazai bukatóira, módot talál a személyes motivációk bemutatására, éreztetve a korhangulat változó összetevőit is. Nem ítélik, de egy pillanatig sem kétséges, mi a véleménye. Finoman érzékelteti, hogy az egykori résztvevők közül jó néhányan, ha előre látták volna az egymásból következő körülményeket, visszacsinálnának mindent, s ma már inkább szégyent, szorongást éreznek, mint diadalt. De azt

is, hogy a mai érvényesülők egy részének pályáján viszont kimondott ellentmondásban áll a közelmúlt s a jelen. Milyen jövő várható így? — ezt már a recenzens kérdezi.

Az alapszituációból következő rapszodikus emlékképek a megélt igazságokat és mögöttük a vaskos hazugságokat vallatják. A valamikor fontosnak érzett kapcsolatok semmivé válásának okait. Az élet tényei és áltényei fel- és eltűnve részben illusztrálják, részben magyarázzák az egyetemi és munkahelyi karrier lehetőségeit, a katonaság, az emberi kapcsolatok politikával terhelt buktatóit, az erotikus töltetet hordozó anarchista eszméket, a proletárforradalmat. Azokat az évtizedeket, amelyekben senki sem érezte szükségét annak, hogy a fogalmak igazi értelmére kérdezzen. S a számvetés készítőjét is csak személyiségének megkettőződése, az ironizáló és a megszépítő én részvétele segíti megélés és átélés között a vállalható igazságra.

Mindez vélhetően a Ratkó-gyermekek közös emlékanyaga. Persze ki ezen, ki azon az oldalon tapasztalta, s van, aki ezen is meg azon is. A kisregény így a napi politikáról is szól. Beleszólhat-e, s ha igen, mekkora előrelátással az emberek életébe? Igaz, nem ez a valódi kérdés, hiszen minden politika beleszól, a kérdés csak az: meddig?

Hol a határ? Tehet-e mindent a pillanat fogságában?

BUDA ATTILA

(Babits Kiadó, Szekszárd, 2007, 150 oldal, ármegjelölés nélkül)

IVAN KLÍMA: *Szerelmes nyár*

Az Ulpius-ház nem első alkalommal ad ki kortárs cseh szerzőt, elég csak Jiri Kratochvil 2005-ben megjelentetett regényére, a *Kushadj, bestiá!*-ra gondolnunk. Ez mindenképpen méltánylandó törekvés a kiadó részéről. Az viszont vitatható, hogy ezeknek az — egyébként meglehetősen termékeny — szerzőknek a legjobb vagy legalábbis a jobbnak mondható köteteit publikálja-e. Ez a kérdés nemcsak Kratochvil, hanem a most tárgyalt Klíma esetében is felmerül, ennek oka pedig az, hogy ezúttal nem a megszokott mélységű prózát kapjuk kedvelt szerzőnktől. A könyv kolumbiájában 1992-es copyrightról olvasunk, de ha egy kicsit utánanézzünk, kiderül: a fordítás alapjául szolgáló regény már 1979-ben napvilágot látott, a szerző második köteteként. Ezt azért fontos kiemelni, mert megóv bennünket attól a félreértéstől, hogy azt higgyük, a sokat látott

mester kezd kifáradni, és a lektűr irányába fordul. Ehelyett arra kell következtetnünk, hogy Klíma kezdeti próbálkozásáról van szó, amelyben már kimutathatók a rá jellemző stílusjegyek, mégsem kiforrott prózával találjuk szembe magunkat.

Valóban, az első benyomásunk (vagy inkább a második), hogy egy jól megírt lektűrrel van dolgunk, amely felvillantja ugyan a szépirodalom értékeit, mégsem nevezhető egyértelműen annak. Ez persze nem feltétlenül baj. A kortárs cseh irodalomban amúgy is felismerhető a könnyedségre, olvasmányosságra, közérthetőségre való hajlam, a klasszikus, lineáris elbeszélés, a történet tisztelete, az olvasó szolgálata. Ez sok esetben kérdésessé teszi a cseh irodalom ezen vonulatába tartozó írók szépirodalmiságát — itt gondolhatunk Petr Šabachra, Michal Vieweghre, Kratochvilra és Klímára is. Ezen szerzők mindegyike gyakran egyensúlyoz a magasirodalom és azon irodalom határán, amelyet itthon haladéktalanul lektűrnek neveznénk. Ez persze önmagában nem gond, hiszen Csehországban nem is kell akkora távolságot leküzdeniük az íróknak ahhoz, hogy műveik eljussanak az olvasókhoz. Ez a viszony sokkal közvetlenebb, és a közönség nem annyira elidegenedett

